

«فرهیختگان» در آستانه سال نو وضعیت جدید دانشگاه‌ها را بررسی کرد

دانشگاه ۹۹ و چالش‌های جدید

زهره رضائی

روزنامه‌نگار

تنها یک هفته دیگر سال ۹۸ رخت برمی‌بندد و سال جدید با همه امیدهایش از راه می‌رسد؛ سالی که با آمدنش نه تنها

لباس طبیعت را نو می‌کند، بلکه روزنه‌های امید دوباره در دل ایرانی‌ها آن هم بعد از گذشتن از یک سال سخت جوانه می‌زند، سالی که حتی روزهای پایانی‌اش هم نفس گیر شده و حالا جنگیدن با ویروس چینی به اولویت اصلی کشور تبدیل شده است. میهمانی که نه تنها ایران، بلکه این روزها بیش از ۱۰۰ کشور جهان را نیز به خود مشغول کرده، اما

قطعا وضعیت را برای کشورهای فارسی‌زبان که این روزها در حال و هوای نوروز به سر می‌برند، متفاوت‌تر از دیگر نقاط دنیا کرده است.

از همان روزهای اولیسه حضور این ویروس منحوس بود که دانشگاه‌ها در وهله اول دست به تعطیلی کلاس‌ها و توقف آموزش حضوری و بعد از آن هم تعطیل کردن خوابگاه‌ها زدند و

معلوم هم نیست که دوباره چه زمانی سروکله دانشجویان در محوطه دانشگاه‌ها پیدا شود، چرا که دانشجویان و اعضای هیات علمی به جز رشته‌های پزشکی و پرستاری که سنگر اول‌شان بیمارستان‌های کشور شده، باید در حالت قرنطینه و با استفاده از فضای مجازی دروس نظری خود را فرا بگیرند؛ وضعیتی که ادامه‌دار بودن یا نبودن آن بستگی به سرنوشت

این ویروس منحوس دارد. در اصل دانشگاهیان در حالی به استقبال سال ۹۹ می‌روند که به‌خاطر وضعیت کشور، آینده روشنی را برای برنامه‌های خود متصور نیستند و شاید بتوان این‌طور عنوان کرد که جامعه آکادمیک کشور برای سال آینده در کنار مشکلات همیشگی مانند بودجه، حالا با معضلاتی روبرو هستند که بخش اعظم آن هم زیر سر کرونا است.

بودجه؛ قصه پر غصه و تکراری دانشگاه‌های دولتی

بودجه دیگر به یکی از دغدغه‌های تکراری دانشگاه‌ها تبدیل شده است؛ مساله‌ای که هر سال بعد از مشخص شدن رقم نهایی اختصاص یافته به جامعه آکادمیک کشور با واکنش روسای دانشگاه‌های برتر همراه و در نهایت نیز آنچه مدنظر دانشگاه‌ها است، محقق نمی‌شود. از طرف دیگر دولتی‌ها هم طی چند سال اخیر همیشه از نگاه ویژه آن دولت در اختصاص بودجه به مراکز دانشگاهی صحبت کرده‌اند؛ مساله‌ای که البته به‌زعم روسای دانشگاه‌ها تنها در حد حرف باقی می‌ماند و رقم درنظر گرفته‌شده برای دانشگاه‌ها حتی کفاف دستمزد اعضای هیات علمی و هزینه‌های دانشجویی را هم نمی‌دهد. امسال نیز کیش و قوس‌های بودجه‌ای دانشگاه‌ها از چند ماه پیش بر سر بودجه ۹۹ شروع شد و در کنار روسای دانشگاه‌ها، معاون مالی وزیر علوم از بودجه‌بندی درنظر گرفته‌شده برای جامعه آکادمیک گلایه و عنوان کرده بود: «معتقدیم افزایش تنها ۱۰ درصدی بودجه دانشگاه‌ها در سال آینده نسبت به ۹۸، نیاز دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی‌ما را برطرف نمی‌کند، چرا که نیازهای این مراکز صرفا در بخش پرداخت حقوق نیست، بلکه فعالیت‌های پژوهشی و تحقیقی را نیز شامل می‌شود.» علی‌رغم این موضع‌گیری‌ها اما با نگاهی به بودجه پیشنهادی برخی دانشگاه‌ها می‌توان این‌طور نتیجه گرفت که گویی روسای دانشگاه‌های کشور به اختصاص بودجه نفتی که سال‌های سال است گریبان کشور را گرفته، عادت کرده و نمی‌خواهند تغییری در وضعیت درآمدی خود داشته باشند، چرا که دانشگاه تهران در سال ۹۸، ۳۶۲ میلیارد و ۴۷۹ میلیون بودجه داشت، اما این رقم در سال آینده به ۶۸۸ میلیارد و ۶۸۴ میلیون تومان رسیده و در دانشگاه شهید بهشتی نیز بودجه درنظر گرفته‌شده برای سال آینده با رشد ۵۸ درصدی از ۲۶۷ میلیارد و ۴۸۳ میلیون تومان به ۴۲۳ میلیارد و ۷۵۵ میلیون تومان رسیده است. بودجه پیشنهادی درنظر گرفته‌شده برای دانشگاه صنعتی شریف در سال آتی نیز ۳۸۷ میلیارد و ۱۲۴ میلیون تومان، علامه طباطبایی ۲۶۶ میلیارد و ۷۸۳ میلیون تومان، علم و صنعت ۲۷۷ میلیارد و ۷۴۶ میلیون تومان، امیرکبیر ۳۲۲ میلیارد و ۳۰۵ میلیون تومان و تربیت مدرس ۳۵۸ میلیارد و ۵۱۶ میلیون تومان است؛ بودجه‌ای که امسال نیز طبق رسم هر ساله گلایه‌های زیادی نسبت به ناکافی بودن آن مطرح شده است. هرچند نباید این مساله را فراموش کرد

داستان جدید دانشگاهیان برای پذیرش دانشجویان

نامشخص بودن وضعیت جذب دانشجوی جدید هم از دیگر معضلاتی است که هدیه ویروس چینی به دانشگاه‌ها در سال ۹۹ به‌شمار می‌رود؛ چرا که این روزها خبرها از تعویق زمان برخی آزمون‌ها از جمله کنکوری و حتی تغییر در زمان پذیرش بدون آزمون دانشگاه‌ها حکایت دارد. به گفته ابراهیم خدایی، رئیس سازمان سنجش کشور، آزمون دکتری نیمه‌متمرکز سال ۱۳۹۹ که قرار بود در تاریخ نهم اسفندماه سال جاری برگزار شود، ۲۸ فروردین‌ماه سال آینده برگزار می‌شود، قطعا تعویق در زمان برگزاری آزمون به معنی به تاخیر افتادن زمان اعلام نتایج و در نهایت ورود دانشجویان به کلاس‌های درس است. البته کرونا ویروس تنها روند پذیرش دانشجویان داخلی را تحت تأثیر قرار نداده است، بلکه به‌نظر می‌رسد سال آینده برای دانشجویان خارجی نیز سال متفاوتی باشد، دانشجویانی که طی یکی، دو سال اخیر به‌دلیل نوسانات بازار ارز با حواشی زیادی روبه‌رو شده بودند تا جایی که خبر انصراف دسته‌جمعی دانشجویان خارجی نیز در سال گذشته حاشیه‌هایی را به‌همراه داشت و حالا به‌نظر می‌رسد ویروس چینی می‌تواند در روند پذیرش و جذب این دانشجویان مشکلاتی را ایجاد کند. از سوی دیگر جامعه آکادمیک کشور چند سالی می‌شود که با کاهش جمعیت دانشجویی روبه‌رو بوده و حالا این ویروس می‌تواند شرایط را برای جذب دانشجو بیش از پیش سخت کند و طبیعی است که در چنین شرایطی جمعیت دانشجو در برخی رشته‌ها که با اقبال کمتری همراه هستند نیز به مراتب کمتر از گذشته شود. مساله‌ای که دانشگاه‌ها را در حوزه درآمدی هم با مشکل روبه‌رو می‌کند.

ارتباط با صنعت؛ طفلی که نیاز به مراقبت ویژه دارد

یکی از مولفه‌های مغفول‌مانده در دانشگاه‌های کشور بحث ارتباط با صنعت است، مساله‌ای که البته طی چند سال اخیر به یکی از دغدغه‌های جامعه دانشگاهی و مسئولان آموزش عالی تبدیل شده و تا امروز نیز قدم‌هایی برای بهبود این حوزه برداشته شده است، اما به‌رغم همه تلاش‌های صورت گرفته هنوز راه زیادی پیش روی جامعه آکادمیک کشور در این زمینه وجود دارد و شاید بتوان گفت سال ۹۹، سال سختی در این زمینه به‌شمار می‌رود. چرا که با توجه به آنچه تا اینجا درباره مشکلات دانشگاه‌ها در سال آتی از بودجه گرفته تا مشکلات سنوات تحصیلی گفته‌ایم، به‌نظر نمی‌رسد بتوان توقع چندانی از دانشگاه‌ها برای افزایش ارتباط با بدنه صنعتی کشور و همچنین افزایش پروژه‌های برون دانشگاهی داشته باشیم. درست است که براساس آمار، روند جذب پروژه‌های برون دانشگاهی توسط دانشگاه‌های بزرگ شدت گرفته اما این بدان معنی نیست که همه آنها به نتیجه رسیده و منجر به تزریق درآمدها به دانشگاه‌ها می‌شود. همچنین از آنجایی که مشخص نیست قطار دانشگاهی کشور چه زمانی بر ریل سابق خود برمی‌گردد و فعالیت‌هایش را همانند گذشته دنبال می‌کند، احتمال کاهش قراردادهای صنعتی با مراکز دانشگاهی وجود دارد که در صورت تحقق آن، دانشگاه‌ها نه تنها فقط یکی از بازوهای درآمدی خود را از دست می‌دهند، بلکه در حوزه ارتباط‌گیری دوباره با بخش‌های صنعتی نیز با گره‌های تازه‌ای روبه‌رو خواهند شد. از سوی دیگر این روزها شرایط برای فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان سخت شده و تنها شرکت‌هایی که در حوزه‌های مربوط به کرونا هستند با تمام توان به فعالیت می‌پردازند، مساله‌ای که اگر فکری برای آن نشود می‌تواند حیات شرکت‌های نوپای دانش‌بنیان را با خطر جدی روبه‌رو کند، خطری که تبعاتش نهاد در دایره همین شرکت‌ها نمی‌ماند و پارک‌های علم و فناوری و در دایره بزرگ‌تر زیست‌بوم فناوری کشور را هم با مشکلاتی همراه می‌کند و از آنجایی که این زیست‌بوم عمر چندانی در کشور ندارد، قطعا با مسائل جدی روبه‌رو خواهد شد.

کلام آخر

در اصل باید بگوییم سال آینده سال سختی برای جامعه دانشگاهی کشور خواهد بود؛ سالی که علاوه بر تداوم برخی مشکلات همیشگی جامعه آکادمیک کشور، روسای دانشگاه‌ها و در کل مسئولان آموزش عالی باید خود را برای فضای جدید حاکم بر جامعه آکادمیک کشور آماده کرده و زمینه‌ای را فراهم سازند تا نه تنها عقب‌ماندگی‌های ایجادشده به‌خاطر شرایط فعلی کشور را جبران کنند، بلکه از سرعت فعلی قطار علمی کشور نیز در حوزه‌های مختلف کاسته نشود؛ مساله‌ای که قطعا با سهل‌انگاری می‌تواند مشکل‌ساز شود. البته نباید فراموش کرد که برخی مسائل پیش‌روی دانشگاهیان در سال آینده تنها مختص ایران نیست و تقریبا تمام دنیا با آن روبه‌رو شده و خواهد شد و همین مساله شاید بتواند فرصت‌های جدیدی را هم در حوزه‌های مختلف علمی و فناوری در اختیار دانشگاهیان بگذارد؛ فرصت‌هایی که مهم‌ترین آن تقویت زیرساخت‌های آموزش مجازی است و شاید دیگر هیچ‌گاه پیش نیاید، چرا که شاید تا همین امسال هیچ‌گاه تصور نمی‌شد روزی کل آموزش در کشور به‌صورت غیرحضوری اجرا شود، مساله‌ای که هرچند این روزها علی‌رغم همه کاستی‌ها باز به نحو مطلوبی برگزار می‌شود، اما سال آینده و با سفید شدن وضعیت آموزشی در دانشگاه‌ها می‌توان تمامی نواقص موجود در آن را برطرف کرده و از آن به‌عنوان یکی از مولفه‌های اصلی برای شرایط بحران و حتی در نگاه وسیع‌تر برای جذب دانشجو خارجی استفاده کرد؛ کاری که امروزه هم در مقیاس بسیار محدود از سوی تعداد انگشت‌شماری از دانشگاه‌های مطرح دنبال می‌شود.